

KLASİK TÜRK EDEBİYATI'NDA BİR DEYİM: TER DÜŞMEK

*Ozan YILMAZ**

ÖZET

Deyimler, bir dilin söz varlığı hazinesini belirlemede önemli bir göstergedir. Edebî eserler, aynı zamanda sanat eseri olma kimliğiyle içerisinde birçok mecazî unsura yer verir. Deyimler de mecazî kullanımlara elverişli oldukları için hemen her asra ait edebî eserlerdeki ortak yön olarak kendisini gösterir. Özellikle klasik Türk şairleri, eşsiz bir çağrışım dünyasına kapı araladıkları beyitlerinde deyimlere sıklıkla yer vermişlerdir. Bu deyimlerden ait olduğu asırda kullanım yaygınlığına sahip bazıları günümüze kadar ulaşamamış, unutulup gitmiştir. İşte birbirinden ilginç anlamları bünyesinde barındıran “ter düşmek” deyimini bu tür örnekler arasındadır. Bu makalede, Türk ve Fars edebiyatlarının etkileşiminden hareketle “ter düşmek” deyiminin anlamı ortaya koyulmaya çalışılacak, klasik edebiyatın çeşitli asırlarından örnekler verilecektir. Böylece “ter düşmek” deyiminin klasik edebiyattaki tarihî süreci ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Klasik Türk edebiyatı, deyim, ter düşmek, mecaz.

Bir dilin söz varlığını oluşturan yapılar arasında deyim ve atasözlerinin önemli bir yeri vardır. Bu yüzden dillerin köklü bir geçmişe sahip olup olmadığını sorgulamada deyim ve atasözü zenginliği ilk sıralarda gelir. Deyim, “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir”¹ şeklinde tanımlanır. Bazı deyimler uzun zaman varlığını sürdürürken, bazıları bir müddet kullanıldıktan sonra yerini başka söz öbeklerine bırakır. Türk dilinin edebî metinleri, başlangıcından günümüze kadar deyim ve atasözleriyle süslenmiş, bununla beraber klasik edebiyatta asırlar boyu kullanılan deyimlerden bir

* Dr., Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
ozanyilmaz80@hotmail.com

¹ *Büyük Türkçe Sözlük*, www.tdk.org.tr

kısmı unutulmuşken, bazıları günümüze kadar varlığını –aynen yahut küçük değişikliklerle- devam ettirmiştir. Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'nun ifadesiyle “Türkçemizde, edebî dilde bir zaman kullanılmış fakat sonradan ya dil zevkine uygun gelmediği veya yerini aynı manada başka deyimler aldığı için zamanla terk edilmiş ve unutulup gitmiş deyimler vardır”.²

Klasik Türk edebiyatının başlangıç ve gelişme devrelerinde meydana getirilen eserler, dönem itibarıyla birçok arkaik sözcük ve deyim ev sahipliği yapmıştır. Eski Türkçe dönemine ait olup bugün artık kullanılmayan bazı deyimler, bilhassa 15 ve 16. yüzyıl şairlerinin şiirlerinde yer bulur. Dolayısıyla söz konusu asırlara ait klasik şiir metinlerinin anlaşılmasında bu deyimlerin anlamını bilmek son derece önemlidir. Bunun sonucu olarak Cumhuriyet döneminde kaleme alınmış bazı araştırmalar, geçmişte kullanım sıklığına sahip ancak günümüzde anlaşılmayan deyimleri konu edinmektedir.³

² Mehmed Çavuşoğlu, “Gen Yakadan”, *Dîvanlar Arasında*, Ankara 1998, s. 98.

³ Klasik Türk şiirinde kullanılmış deyimlerle ilgili tespit edebildiğimiz çalışmalar şunlardır: E. Kemal Eyüboğlu, *Onüçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, 2 cilt, İstanbul, 1975; Mehmet Ali Tanyeri, *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yay., Ankara, 1999; Ahmed Bâdî Efendi, *Armağan (Divan Şiirinde Atasözleri ve Deyimler)*, (haz.: Süreyya Beyzadeoğlu, Müberra Gürgendereli, Fatih Günay), Harvard Üniv. Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Duxbury, 2004; Âgâh Sırrı Levend, “Türk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1961*, TDK Yay., Ankara, s. 137-146; Yusuf Ziya Bahadanlı, *Deyimlerimiz ve Kaynakları*, İstanbul 1958. Değerlendirmesi: Doğan [Naci] Aksan, *Türk Dili*, Ankara 1960, c. VIII, S. 90, s. 351-352; Orhan Şaik Gökyay, “Birkaç Deyim Üzerine”, *Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı 1975*, s. 67-73; Mehmed Çavuşoğlu, “Gen Yakadan”, *Dîvanlar Arasında*, Akçağ Yay., Ankara, 1998, s. 98-104; Süreyya Beyzadeoğlu, “Divan Şiirinde Bir Deyim: Taş Yatur”, *Türk Edebiyatı*, S. 269, İstanbul, 1996, s. 55-56; M. Fatih Köksal, “Klasik Şiirimizde Bilinmeyen Bir Deyim: El Oyunu”, *Bilgi*, S. 16, Kazakistan, 2001, s. 127-136; M. Fatih Köksal, “Edebiyatımızda Kalıp Sözler ve Divan Şiirinden Dört Örnek”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi 2001-2003*: İstanbul 2003, XXX, 331-348; Süreyya Beyzadeoğlu, “Osmanlı Dönemi Atasözleri ve Deyimlerinden Manzum Örnekli 20 Atasözü ve Deyimin Yorumu”, *V. Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, c. I, TDK Yay., Ankara, s. 431-445; Ali İhsan Öbek, “Arkaik Deyimlerimizden 2: Vech-i Var.....”, *Türk Kültürü*, 2003 (Kasım-Aralık), 487-488, 421-430; Ali İhsan Öbek, “Arkaik Deyimlerimizden I: Kadem Renc Etmek”, *Türk Kültürü*, 477-78, 25-32; Ülkü Çetinkaya, “Divan Şiirinde “Çok Başlı (Ziyade-Ser)” Deyimi Üzerine”, *Turkish Studies*, S.: 4/2, Kış 2009, s. 226-245.

Makalemizin konusunu teşkil eden “ter düşmek” deyimi, klasik şiirde geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bilindiği gibi Türk ve Fars edebiyatları coğrafi konumlarının yanı sıra Doğu kültürünü yansıtmaları nedeniyle birçok edebî metinle izlenebilecek denli etkileşim yaşamışlardır. Bu etkileşim sonucunda bazen bir sözcük, bazen bir mazmun, bazen de bir deyim yahut atasözü bir diğer dile çevrilerek/adapte edilerek metinlerde kullanılmıştır.⁴ İşte “ter düşmek” deyiminin hikâyesi de böyle bir tarihî geçmişe dayanır.

“Ter” kelimesinin hangi dile ait olduğu kesin olarak bilinmemektedir. “İslaklık, nem” anlamına gelen “ter”, “der” şekliyle Türk edebiyatının 13. yüzyıl metinlerinde dahi geçer.⁵ Etimolojik lügatlerde sözcüğün Türkçe, Moğolca ve Farsça olduğuna dair tespitler mevcuttur. Tuncer Gülensoy’a göre “ter”, Türkmen Türkçesinde “der” ve Moğolca’da “ter” şeklinde kullanılırken “ter bolmak”, “terlemek, utanmak, mahcup olmak” anlamlarına gelir.⁶ “Ter bolmak” bu anlamıyla *Dîvânü Lügati’-Türk*’te de geçer.⁷ Lügatte “ter” mecazen, “hacil, münfail, nâ-hoş ve bî-dimâğ” anlamına gelirken, “âmeden (gelmek)” lafzıyla bir araya geldiğinde “utanmak” anlamını taşır. “İnfîâl” vaktinde ter ortaya çıktığı için “ter şüden” ve “ter âmeden” fiilleri türemiştir.⁸ Ter âmeden, mecazen, “nâdim ve şermende (pişman ve utangaç), incinmek, hayrete düşmek, tevhîn (zayıf kılmak) ve tahkîr” anlamlarına gelir.⁹ Mütercim Âsım’ın *Burhân-ı Kâti*’da verdiği

⁴ “Ziyâde-ser (çok başlı)” deyiminin hikâyesi de bu iddiayı destekler mahiyettedir. bk. Ülkü Çetinkaya, “Divan Şiirinde Çok Başlı (Ziyâde-Ser) Deyimi Üzerine”, *Turkish Studies*, S.: 4/2, Kış 2009, s. 277-296.

⁵ Örnek vermek gerekirse Kadı Burhaneddin’in (ö. 1398), *Görelî saçını bulmadum karâr/ Yüzüne bolsun fidâ gül iy nigâr/ Turıcah karşunuza men derlermen/ Sanasın dökmiş gülga ebr-i bahâr* tuyuğunda, “derlermen” sözcüğü “terlerim” anlamındadır. (bk. Muharrem Ergin, *Kadı Burhâneddin Divanı*, İÜEFY: 2244, İstanbul 1980, s. 543)

⁶ Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, II, TDK Yay., Ankara 2007, s. 884.

⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati’-Türk* (Çev.: Besim Atalay), IV (Dizin), TTK Yay., Ankara 1991, s. 604.

⁸ Beyitlerde “infîâl” sözcüğü kullanılırken “sıkıntıya düşmek” anlamının devreye girmesine şu örnek verilebilir: *Tan mı pür-çîn olsa şâhâ çehre-i âb-ı revân/ Tab’una reşk eyleyüp her dem çeker çîn infî’âl* (Cafer Çelebi, Ksd. 7/36). (İsmail E. Erünsal, *The Life and Works of Tâcî-zâde Ca’fer Çelebi, with a Critical Edition of His Dîvân*, İÜEFY: 3103, İstanbul 1983, s. 45).

⁹ Ali Ekber Dihhudâ, *Lügatnâme* (CD Version), Tahran 1385.

bilgiler biraz daha aydınlatıcıdır. Müellif, 5 anlamını verdiği “ter” sözcüğünün 3. anlamında “Mecazen o kimseye denir ki sehl nesneden münfail ve cüz’î vaz’dan alınıp müteessir ola. Istılahımızda *ter-mizâc* tabiri bundan me’hûzdur” yorumunu getirir.¹⁰ Steingass ise, “ter şüden” için, “ıslanmak; üzülmüş, kırgın, gücenmiş; kızgın, dargın” anlamlarını vermektedir.¹¹

Sözcüğün Fars şiirindeki macerası, lügat anlamıyla örtüşmektedir. Buna göre “ter”, hem asıl hem de mecaz anlamıyla Fars edebiyatında boy gösterir. “Ter” sözcüğü, asıl anlamı olan “nem ve ıslaklığı”, mecaz anlamıyla paralel olarak klasik Fars edebiyatının ilk dönemlerinde muhafaza eder. Örnek vermek gerekirse Emir Husrev-i Dihlevî’nin (ö. 1325):

Ter şüd merâ zi-hecret ez-hûn-ı dîde dâmen
Cün şem‘-i nîm-sûzî k’ender güdâz bâşed¹² (*Husrev, G. 817/6*)

(*Ayrılığın yüzünden eteğimiz, erimeye başlamış fersiz alevli mum gibi göz-yaşı kanıyla ıslandı*)

Beytinde “ter şüd (ıslandı/nemlendi)” anlamıyla yer alır. “Ter” kelimesi, hemen her asırda mecaz anlamıyla da kullanılır. Hatta yanına “âmeden (gelmek), kerden (etmek, eylemek), şüden (olmak)” gibi yardımcı eylemler almasıyla birlikte mecazî anlamını daha fazla gösterir.¹³ Mesela 12. asır şairlerinden Hâkânî’nin (ö. 1199) bir gazelinde geçen,

Der-‘aşk-ı tü ter neyâmeden şartest
K’âyine siyeh şevved çü ter gerded¹⁴ (*Hâkânî*)

(*Senin aşkın (yolunda) şikâyet etmemek/alınmamak şarttır. Zira ayna bulandıkça kararır*) beytinde “ter âmeden” eylemi “şikâyet etmemek/alınmamak” anlamındadır.

Fars edebiyatındaki seyri bu minvalde olan “ter” sözcüğü, klasik edebiyatta da aynı yol haritasını izler. Klasik şiirdeki bazı beyitlerde “ter” sözcüğü tek başına “infiâle gelmek (herhangi bir olaydan etkilenmek)” anlamını karşılar. Mesela Şem‘î’nin (ö. 1529-30),

¹⁰ Mütercim Âsım, *Tıbyân-ı Nâfi‘ der-Terceme-i Burhân-ı Kâtı‘*, (haz.: Mürsel Öztürk-Derya Örs), TDK Yay., Ankara 2000, s. 765.

¹¹ Frank Steingass, *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Beirut 1998, s. 291.

¹² Emîr Husrev-i Dihlevî, *Külliyât-ı Gazeliyyât-ı Husrev*, II, Lahor 1972, s. 683.

¹³ Ali Ekber Dihhudâ, *a.g.e.*

¹⁴ Ali Ekber Dihhudâ, *a.g.e.*

Dür-i dendân-ı dil-dâra meger öykündüğün bilmiş
Anun-çün jâlelerden goncalar dil-teng olup terdür¹⁵ (*Şem'î, Ksd. 10/9*)

Beytinde “dil-teng olmak (gönlü daralmak)” eylemiyle birlikte yer alan “terdür” sözcüğü “alınmış, gücenmiş” anlamındadır. Kelimenin bu mecazî anlamı Bâkî'nin (ö. 1600),

Gül dirin gülmez açılmaz bana ol gonca-dehen
Gâlibâ hep yüzine gül didüğüme terdür¹⁶ (*Bâkî, G. 175/2*)

Beytinde de görülmektedir. Şair, “O gonca ağızlı sevgili galiba yüzüne “gül” dediğime alınmış olacak ki “gül” desem de gülüp açılmıyor” derken “ter” sözcüğüne mecaz anlamıyla yer verir.

Klasik Türk edebiyatında mecaz anlamıyla kullanılan “ter” kelimesi, bir süre sonra “olmak” ve “düşmek” eylemleriyle birleşerek “ter olmak” ve “ter düşmek” biçiminde deyimleşmiştir. Deyimleşmiştir diyoruz, çünkü asıl anlamı “terlemek, ıslanmak” olan yapının klasik şiirdeki macerası sadece bu anlamlarından ibaret değildir. Esasında “ıslanmak, terlemek” manasındaki “ter olmak” ifadesi, bazı beyitlerde asıl anlamıyla yer alırken birçok beyitte de mecaz anlamıyla kullanılmıştır.¹⁷ Mesela Edirneli Emrî'nin (ö. 1575) aşağıdaki beytinde asıl anlamını koruyan “ter olmak”, “nemlenmek, ıslanmak” demektir:

Didüm ey gül 'ârızunda hatt-ı sebzün terlemiş
Didi ol gonca-dehen olur seherde ter çemen¹⁸ (*Emrî, Ksd. 2/20*)

¹⁵ Murat Karavelioğlu, “On Altıncı Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem'î'nin Dîvânı'nın Edisyon Kritiği ve İncelenmesi”, II, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, s. 401.

¹⁶ Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı*, TDK Yay.: 601, Ankara 1994, s. 209.

¹⁷ Sözelimi Şeyhülislâm Yahyâ'nın *Jâleves dökme yaşun ol gül-i ra'nâ ter olur/ Gonca-i gülşen-i nâz ey dil-i şeydâ ter olur* matlayıyla başlayan “ter olur” redifli gazelinde “ter olmak” ifadesinin farklı anlamlarını görmek mümkündür (Rekin Ertem, *Yahyâ Divanı*, Akçağ Yay., Ankara 1995, G. 77, s. 62). Aynı şekilde Necâtî Beg (ö. 1509) *Göricek derd ile kan ağladuğumu ter olur/ Kızarur çihre-i zibâsı nitekim gül-i ter* (Necâtî Beg, G. 72/4) beytinde hem “ter” sözcüğünün çeşitli çağrışımlarından yararlanmış hem de “ter olmak” deyimini mecaz anlamıyla kullanmıştır. (Ali Nihad Tarlan, *Necati Beg Divanı*, MEB Yay., İstanbul 1997, s. 190).

¹⁸ M. A. Yekta Saraç, *Emrî Divanı*, Eren Yay., İstanbul 2002, s. 29.

Buna mukabil Şeyhülislâm Yahyâ'nın (ö. 1644) aşağıdaki beytinde “ter olmak”, “buluttan nem kapmak”¹⁹ deyimiyile birlikte “küçük bir olay karşısında hemen etkilenmek, harekete geçmek” şeklinde yani mecaz anlamıyla karşımıza çıkar:

Ey gönül ağlama gül sümbül-i hoş-büyundan
Ebrden nem kapar ol zülf-i semen-sâ ter olur²⁰ (Ş. Yahyâ, G. 77/2)

“Ter düşmek”, edebiyatta “ter olmak” şekline nazaran daha fazla kendisini gösterir. Klasik edebiyatın başlangıcından itibaren çeşitli şairlerin divanlarında kendisine yer bulan deyim, Fars edebiyatında örneği görülmeyen birçok anlamı ile klasik edebiyatta revaç bulmuştur. Özellikle şairler, birbirinden ilginç söz oyunlarına başvurarak deyim şiiresel zenginlikle birleştirmiş, mecazın uçsuz bucaksız sınırlarını zorlamışlardır. Biraz da bu yüzdendir ki deyim anlamını tam olarak sınırlandırmak mümkün değildir. Çünkü “ter düşmek”, beyitlerdeki kullanımına bakılırsa bizlere çok geniş bir anlam yelpazesi sunmaktadır. Genellikle “küs-mek, gücenmek”²¹ anlamlarını taşıyan, bunlara bağlı olarak bazen “etkilenmek, harekete geçmek, incinmek, sıkıntıya düşmek” anlamıyla kullanılan deyim, farklı manalara da kapı aralar. Bu noktada “ter düşmek” deyimini, “münfail”²² olmak” yani “herhangi bir durum sebebiyle sıkıntıya girip harekete geçmek, önemli önemsiz her şeyden etkilenmek” anlamıyla öne çıkmaktadır. Bilhassa bu önemli önemsiz her şeyden etkilenme hadi-

¹⁹ Klasik şiirde “buluttan nem kapmak” deyimini “ter” sözcüğüyle sık sık bir araya gelir. Hayretî'nin (ö. 1535) *Tiz olur gâyetde gördükce 'adûnun leşkerin/ Serverâ benzer bulutdan nem kapar terdür kılıç* (Hayretî, Ksd. 11/13) (Mehmed Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri, *Hayretî Dîvan*, İÜEFY: 2868, İstanbul 1981, s. 33) beyti ve yine Şeyhülislâm Yahyâ'nın *Bulutdan nem kapar gâyetde terdür/ Giyâh-ı huşk-ı sahrâ-yı mahabbet* (Ş. Yahyâ, Kıt'a 7/2) (Rekin Ertem, *a.g.e.*, s. 270) beyti bu kullanımlara örnek gösterilebilir. Aynı şekilde “kolay etkilenen” manasındaki “ter-mizâc” tabiri, anlamca yakın olduğu “buluttan nem kapma” deyimiyile bazen yan yana gelmektedir. Mesela Üsküplü İshak Çelebi'nin (ö. 1538-39) *Hatt-ı ruhsârın gamından benzer oldu ter-mizâc/ Turduğı yerde bulutdan nem kapar ekser çemen* (İshak Çelebi, Ksd. 13/30) beyti bu kullanıma örnektir (Mehmed Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri, *Üsküplü İshak Çelebi Dîvan*, Mimar Sinan Üniv. Yay., İstanbul 1989, s. 59).

²⁰ Rekin Ertem, *a.g.e.*, s. 62.

²¹ M. Ali Tanyeri, *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Ankara 1999, s. 232.

²² Münfa'il: İçine işlemiş, alınmış, müte'essir, gücenmiş, hâtur-mânde, muğberr. (Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1317, s. 1419).

sesi beraberinde “sıkıntıya düşmek, heyecanlanmak, gönlü daralmak (dilteng olmak), telaşlanmak, incinmek, alınmak, küsmek, gücenmek, kıskanmak, utanmak” gibi belli bir heyecan ifade eden eylemleri getirmektedir. Zira örnek beyitlerde de görüleceği üzere şairler “ter düşmek” deyimini ilgili eylemlerle birlikte kullanırken “incinip ter düşmek, alınıp ter düşmek, utanıp ter düşmek, reşk ile (kıskançlıkla) ter düşmek” gibi ifadelere yer verirler. “Münfail olmak/infiâle gelmek” eyleminin “hemen etkilenmek” anlamı, en ufak bir durum karşısında etkilenen, bunun akabinde birtakım sıkıntılar yaşayan ve sonuçta da terleyen bir kimseyi ifade eder.²³ Dolayısıyla “ter düşmek” yahut “ter olmak” bazen “terlemek” anlamını muhafaza etmiş, ancak asıl anlamıyla birlikte mecazen bahsedilen eylemleri karşılayarak deyim hâline gelmiştir. Bu yüzden deyim anlamını “etkilenmek, harekete geçmek, sıkıntıya düşmek, incinmek” şeklinde genellemek, diğer anlamları yan anlamlar olarak kabul etmek mümkündür.²⁴

Deyimle ilgili şiir örneklerine geçmeden önce 16. ve 17. yüzyılda yazılmış iki farklı nesir parçasında “ter düşmek” kullanımını göstermek istiyoruz. 16. asır müelliflerinden Bağdatlı Ahdi’nin (ö. 1593-94), Bağdat şairlerine yer verdiği meşhur tezkiresi *Gülşen-i Şuarâda* geçen aşağıdaki ibarede “ter düşmek” deyimini, “öfkelenmek, gücenmek” anlamındadır:

*“Mezkûr Garîbî ‘âlem-i şebâbda bir şehvâr-ı zerrîn-rikâba üftâde-i dil-dâde iken bir dîv-sîret rakîbî hicv itmîş. Mezkûr hicvden hayli ter düşüp kâdîya varır”.*²⁵

²³ İnfiâle düşen bir kimsenin terlemesi klasik şiirde çeşitli vesilelerle konu edilir. Sâmî’nin (ö. 1734) *Zann ıme jâledür görinen rûy-ı yârde/ Güller çemende gark-ı hoy-ı infi’âldür* (Sâmî, G. 25/5) beyti “Sevgilinin (gül) yüzünde görüneni çiğ tanesi sanma. Güller çemende (kıskançlık duydukları için) sıkıntıdan tere batmıştır” anlamındadır ki sevgilinin yüzü için gül, terleri içinse çiğ tanesi benzetmesi yapılmıştır (F. Sabiha Kutlar, *Arpaemînzâde Mustafa Sâmî: Dîvân*, Ankara 2004, s. 65).

²⁴ Bazen “ter” ve “düşmek” sözcükleri bağımsız olarak bir araya gelirler. Bu tür beyitlerde “ter” sözcüğünün “taze, yeni” anlamı dikkate alınmalıdır. Örneğin Mostarlı Ziyâî’nin (ö. 1584) *Bilmem efendi kim bu ne sırr-ı ‘acib olur/ Şi’r-i Ziyâî la’lün anıldukca ter düşer* (Ziyâî, G. 110/6) beytinde bu tür bir ilişki söz konusudur. Beyitte “ter düşmek”, “ter olmak” yani “tazeleşmek, yenileşmek” anlamındadır (Müberra Gürgendereli, *Hasan Ziyâî Hayatı-Eserleri-Sanatı ve Dîvanı (İnceleme-Metin)*, KBY: 2981, Ankara 2002, s. 174).

²⁵ Süleyman Solmaz, *Ahdi-i Bağdâdî Gülşen-i Şu’arâ*, AKM Yay., Ankara 2005, s. 459.

Yukarıda anlatılan duruma bakılırsa hicvedilmekten etkilenen (münfaıl olan) şahsın kadıya başvurmasından hareketle ter düşmek deyiminin “öfkelenmek” anlamını karşıladığı söylenebilir. Ancak deyim yaklaşık iki asır sonra Rodosizade (ö. 1701) tarafından Urfi-i Şirâzî’ye (ö. 1591) ait,

‘Arağ ez-şebnem-i gül dâğ şevved ber-ruh-ı hûr
Ahker ez-lutf-ı hevâ sebz şevved der-menkal

beytinin şerhinde şöyle kullanılır:

“Arağ şebnem-i gülden ruh-ı hûr üzre dâğ olur. Ya’ni ‘arağ, gülde olan âb u tâbı gördüğünde ve ruh-ı hûra tercih itmegın şebneme reşkından yanıp dâğ olur. ‘Arağ reşkle bu şekle girince letâfet-i gülden hûr kendüsi ne mertebe münfa’ıl olup ter düşmek gerekdür. Ruh-ı sürhında degıldür ‘arağ, ol şebnem-i gonçe-i nâz gül-i pür-şebnem rengin görüp ter düşdi”.²⁶

Rodosizade, iki kere yer verdiği “ter düşmek” deyimini aslen “terlemek”, mecazen “aşırı derecede kıskanmak” anlamıyla kullanmıştır. Yukarıdaki ifadede cennet hurilerinin gülün güzelliğini kıskanmaları söz konusu edildiğinden “ter düşmek” deyimini “gönül darlığının, sıkıntının akabinde gelen terlemek (mec. sıkıntıya düşmek)” anlamıyla ortaya çıkmaktadır. Anlaşıacağı üzere deyim, farklı asırlarda değişik anlamlar taşır. Tabii ki bu anlam yelpazesi, işin içerisine şiir girince çok daha geniş bir açılıma kavuşur.

Klasik Türk şiiri, söz oyunları ile desteklenmiş derin anlam çağrışımları sayesinde “ter düşmek” deyimini birbirinden ilginç manalarla gözler önüne serer. Buna göre deyim, klasik şiirin başlangıcından itibaren beyitleri süslemiş,²⁷ ancak yerine göre farklı anlamlar arz etmiştir. Bu anlamlardan “terlemek” eyleminin gerçekleşmesi birbirinden farklı nedenlere bağlıdır. Beyitlerin genelinde dikkat çeken husus, “ter” sözcüğünün genellikle “giryeye, sirişk, jâle, şebnem vb.” suyu çağrıştıran öğelerle bir

²⁶ Rodosizade, *Şerh-i Kaside-i Nevruzıyye-i Urfi-i Şirâzî*, Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi 812, 175^b-189^a, 178^b

²⁷ Deyimin klasik şiirimizdeki yaygın kullanımına örnek olarak Mezâkî’nin (ö. 1676) “ter düşdi” redifli bir gazeli verilebilir. bk. Ahmet Mermer, *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı’nın Tenkidli Metni*, AKM Yay. Divanlar Dizisi: 3, Ankara 1991, s. 542.

arada kullanılmasıdır. Deyimi oluşturan sözcüklerden “ter”, hem Türkçe’de hem de Farsça’da “ıslak, yaş” anlamlarını ifade ettiği için şairler bu ilk anlama bir şekilde gönderme yaparlar. “Ter düşmek” deyiminin özellikle “jâle-şebnem (çiğ tanesi)” sözcükleriyle bir arada kullanılmasının nedeni çiğ tanelerinin şekil itibarıyla ter tanesine benzemesinden ileri gelir. Bilhassa sevgilinin kızaran yüzü üzerinde beliren boncuk boncuk ter taneleri, tıpkı kırmızı gülün üzerinde biriken çiğ tanelerine benzetilmiş, bu doğrultuda hayaller geliştirilmiştir. Emrî’nin aşağıdaki beytinde *ter düşmek* “gücenip terlemek” anlamıyla ve çiğ tanesine yakıştırılarak yer alır:

Öyküdi ol ‘izâr-ı ‘araknâke lâleler
Ter düşdüğine anlara bâ’is bu jâleler²⁸ (*Emrî, Mukatta‘ 75*)

(Laleler o terlemiş yanağa benzemeye çalıştılar. Çiğ tanelerinin gücenip terleme (nemlenme) nedeni budur)

Emrî, aynı mazmunu kullandığı aşağıdaki beytinde de kendisini sevgilinin terli yanağına benzetmeye çalışan taze kırmızı gülün üzerindeki çiğ tanelerinin orada bulunma nedeni olarak “öfkelenmelerini” gösterir:

Kendüyi rûy-ı ‘araknâküne benzettüğüçün
Ter düşüp jâle yapışdı yüzine verd-i terün²⁹ (*Emrî, Mukatta‘ 263/3*)

(Çiğ tanesi, taze gül kendisini senin terli yanağına benzetmeye çalıştığı için öfkelenip onun yüzüne yapıştı)

16. asır şairlerinden Kütahyalı Rahîmî (ö. 1595-1605) ise,

Gülşen içre hatt-ı gül-fâm-ı ‘arak-rîzün görüp
Hacletinden ter düşüp gark-ı ‘arak oldı gül-âb³⁰ (*Rahîmî, G. 12/4*)

Beytinde deyim “haclet” sözcüğüyle birlikte kullanıp “utancından terleyen” bir kimseyi tasvir eder. Beyitte, “haclet” sözcüğünün yardımıyla “utanma sonucu terleme” anlamı baskın çıkmaktadır. Dikkat edilirse “gül-fâm (gül renkli), gül-âb (gül suyu)” yapıları infiâle uğrayarak yüzü

²⁸ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 312.

²⁹ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 347.

³⁰ Ahmet Mermer, *Kütahyalı Rahîmî Divânı*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2004, s. 129.

kızaran bir kimsenin terlemesini çağrıştırmak üzere kullanılmıştır.³¹ Beytin anlamı, “Gül suyu, gül bahçesinde terlemiş gül renkli ayva tüyle-
rini görünce utancından terleyip, kanter içinde kaldı” şeklindedir. Nev’î
(ö. 1599), “Gül suyu sevgilinin yanağındaki siyah saç ısladı/tazeledi,
(bunu gören) gökteki bulut, kıskançlıkla terlerse/nemlenirse şaşılır mı”
anlamındaki,

Kıldı ruhunda zülf-i siyâhın gül-âb ter
Düşse ‘aceb mi reşk ile gökde sehâb ter³² (*Nev’î, G. 67/1*)

Beytinde “ter düşmek” eylemini “kıskancından terlemek/nemlen-
mek” anlamıyla kullanır. Nev’î’nin, “çiğ taneleriyle ıslanmasını engelle-
mek için eteğini sakınan gül sultanını” hayal ettiği,

Jâleden ter düşmesün diyü götürdi dâmenin
Goncaldur câriye sultân-ı devlet yâr gül³³ (*Nev’î, Ksd. 31/19*)

(*Goncalar cariye, devlet sultanı sevgili ise gül olduğu için, (cariyeler gül
sultanının) eteğini çiğ tanelerinden ıslanmasını diye topladılar*), beytinde de “ter
düşmesün diyü” ifadesi “ıslanmaması için” anlamını taşır. Aynı şekilde
Bâkî’nin:

Anun için varmazam ben kûyuna giryân olup
Hâk-i râhun korkaram cânâ gözümden ter düşer³⁴ (*Bâkî, G. 119/4*)

Beytinde “ter düşmek”, “ıslanmak, nemlenmek” anlamındadır. Şair
“sevgilinin mahallesine ağlayarak gitmeme nedeni olarak, sevgilinin yolu
toprağının ıslanacak olmasını” belirtirken aynı zamanda “hâk-i râh”ı da
kişileştirerek çokça gözyaşı döken gözüyle orayı incitmek istemediğini
ifade eder. Bu hayalden yola çıkan Emrî,

Kühl iderdüm gözüme hâk-i der-i cânânı
Korkaram ter düşüre tıfl-ı sirişküm anı³⁵ (*Emrî, Mukatta‘ 463*)

³¹ “Gülün infîâle uğraması” kullanımı gelişigüzel bir tercih değildir. Sözelimi
Azmiade Hâletî’nin (ö. 1631) *Gül-i gülşen ruh-ı rengin-i dil-berden alınmışdur/ İder
beyhûde hande gâyetiyle infî’âlınden* (Hâletî, G. 631/2) beyti bu tür bir hayalın sonucu-
dur (Bayram Ali Kaya, *The Divan of Azmiade Haletî*, I, USA, The Department of
Near Eastern Languages&Civilizations Harvard University, 2003, s. 266).

³² Mertol Tulum-M. Ali Tanyeri, *Nev’î Dîvan*, İÜEFY: 2160, İstanbul 1977, s. 270.

³³ Mertol Tulum-M. Ali Tanyeri, *a.g.e.*, s. 99.

³⁴ Sabahattin Küçük, *a.g.e.*, s. 175.

³⁵ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 384.

Beytinde “ter düşmek” deyimini, “sıkıntı verip terletme” anlamıyla kullanır. Beyitte, “Sevgilinin kapısı toprağını gözüme sürme edinirdim; ancak korkarım ki (yaramaz) gözyaşı çocuğum onu gücendirecektir” anlamı verilirken “toprak-su-ıslanmak” birlikteliği öne çıkarılmıştır.

16. yüzyıl şairlerinden Fevrî (ö. 1571), “Ey gül(e benzeyen sevgili)! Ne zaman öğüt versem (sıkılıp) terlemeyi huy edinmişsin. Benden çok incinip terleme, zira amacım yüzünün suyundan (güvenini kazanmaktan) başka bir şey değil” anlamındaki,

Kaçan kim nush u pend etsem ‘arak-rîz olma hûyundur
İnen ter düşme ey gül kim murâdum âb-ı rûyundur³⁶ (Fevrî, G.12/1)

Beytinde “ter düşmek” deyimini “terlemek” ve “incinme/alınma” anlamlarıyla kullanır. Aynı yüzyıl şairlerinden Rahmî (ö. 1566) de hemen hemen aynı mazmunu kullanıp “bülbülün sevgiliyle senli benli olması sonucu hem çiğ tanesinin hem de gözyaşının incinerek gücendiğini” şöyle dile getirir:

Şâhid-i gül üzre bülbül kim seher güler düşer
Jâleler eşküm gibi gördükce anı ter düşer³⁷ (Rahmî, G. 7/1)

(*Bülbül, gül güzelinin üstüne seher vakti gülüp düştüğünde (onunla içli dışlı olduğunda) çiğ taneleri tıpkı gözyaşlarım gibi onu gördükçe incinip terler/güçenir*)

Başta sevgilinin âşığına incinmesi olmak üzere çeşitli öğelerin birbirine kırılması/güçenmesi üzerine kurulan hayallerde başrolü hep “ter düşmek” deyimini oynamaktadır. Âşığın bir yanlışı sonucu sevgilinin alınması, bunu takiben nazlı bir şekilde âşığına yüz vermemesi, bir kimsenin yahut nesnenin haddini aşan hareketlerde bulunması gibi durumlarda “ter düşmek” kendisini gösterir. Şairler bu anlamı bazen doğrudan zikrederken bazen de dolaylı yollarla anlatmaya çalışırlar. Nev’î, aşağıdaki beytinde sevgiliyi inciten nesne olarak “gül suyunu” gösterir:

Yanında yüz bulaldan dil-dârı ter düşürmüş
Ol gonca sürse derden Nev’î n’ola gül-âbi³⁸ (Nev’î, G. 492/5)

³⁶ Ali Nihad Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri: Rahmî ve Fevrî*, Üçler Basımevi, İstanbul 1948, s. 96.

³⁷ Ali Nihad Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri: Rahmî ve Fevrî*, İstanbul 1948, s. 31.

³⁸ Mertol Tulum-M. Ali Tanyeri, *a.g.e.*, s. 520.

Nev'î, yine aynı mecaza başvururken, bu kez de sevgilinin şaraba bulduğu dudaklarını sakiye gücenmiş olarak düşünür:

Âlûde eyledün beni diyü şarâb ile
Sâkîye Nev'iyâ düşer ol la'î-i nâb ter³⁹ (*Nev'î, G. 67/5*)

Şair, aşağıdaki beytinde ise, denizin gücenmesine neden olarak sabah yeli marifetiyle sevgilinin sünbül saçına bulutların benzetilmesini gösterir. Beyitte geçen “ter düşse” ifadesinin “deryâ” ile kullanılması dikkat çekicidir. Bu tedaiyle bulutların yağmur toplaması ve denize yağdırması olayına da gönderme yapılmaktadır:

Benzetdi sehâbı girih-i sünbül-i yâre
Ter düşse eger bâd-ı sabâdan n'ola deryâ⁴⁰ (*Nev'î, G. 7/4*)

Şeyhülislâm Yahyâ'ya alınarak terleyen bu kez dolu şarap kadehi yani sahbâdır:

Ben mey-i 'aşk ile mest olmağı tercih iderin
Bu sözümden alınur gerçi ki sahbâ ter olur (*Şeyhülislâm Yahyâ*)

Şair, “Her ne kadar şarap dolu kadeh bu sözümden alınıp incinse de ben aşk şarabı ile sarhoş olmayı tercih ederim” derken “ter olmak” deyimini “ter düşmek” yani “şarap kadehinin kendisine alınması” anlamıyla kullanır. “Kadehin bir nesneye/kimseye alınması” hayali Mürekkeççi Enverî (ö. 1547) tarafından da,

Yâri gördüm ditredüm düşdi elümden câm-ı mey
Gönlini yıkdum bana gâyetde düşdi ter kadeh⁴¹ (*Mürekkeççi Enverî, G. 29/6*)

Beytinde “gönül yıkmak” eylemiyle bir araya getirilir. Her iki beyitte de dolu şarap kadehinin dışındaki ıslaklığa gönderme vardır. Mürekkeççi Enverî “incitme” sözcüğünü doğrudan zikrettiği aşağıdaki beytinde de, “ter düşmek” deyimini güllaç tatlısının “incinip terlemesi (yumuşaması)” hayaliyle kullanır:

³⁹ Mertol Tulum-M. Ali Tanyeri, *a.g.e.*, s. 270.

⁴⁰ Mertol Tulum-M. Ali Tanyeri, *a.g.e.*, s. 235.

⁴¹ Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı*, MEB Yay., Ankara 2001, s. 60.

Avurda çek begüm anı incitme ter düşer

Bir bağı yufka tatlu musâhib durur gülâc⁴² (*Mürekkepçi Enverî, G. 24/4*)

Sebk-i Hindî akımının Türk edebiyatındaki temsilcilerinden Tecellî (ö. 1688-89?), “gözyaşı” mazmununu gizlediği aşağıdaki beytinde “ter düşmek” deyimini “infiâle gelmek/etkilenmek” anlamıyla kullanmıştır:

Ey Tecellî bahâr çeşmüm iken

Ter düşerse ‘aceb mi jâle bana⁴³ (*Tecellî, G. 5/5*)

Şair, gözünü yaprağa, gözyaşlarını da çiğ tanesine benzettiği beytinde, kendisinden etkilenen nesne olarak yine çiğ tanesini gösterir. Buna göre çiğ tanesi şairin bir yaprağı/çiçeği andıran gözünü görünce infiâle gelip oraya yapışmaktadır. Böylece şair gözyaşı döktüğünü sanatlı bir söyleyişle dile getirmiştir.

16. asır şairlerinden Hayâlî (ö. 1557), “gözünün okyanusu telh-kâm⁴⁴ edip ter düşürdüğünü” yani “incittiğini/âciz bıraktığını”:

Gözüm bahr-i muhîti ter düşürdü telh-kâm etdi

Bu hûn-âlûde müjgân pençesini burdu mercânın⁴⁵ (*Hayâlî, G. 302/4*)

biçiminde ifade ederken aynı asır şairlerinden Yakînî’nin (ö. 1568):

Ey eşk cüdâ düşsen o servün nazarından

Ter düşme sakın saklasun Allâh beterinden⁴⁶ (*Yakînî, G. 148/1*)

Beytinde de “incinmeme/âciz kalmama” anlamı vardır. Şair, “Ey gözyaşı! O selvinin gözü önünden ayrı kalsan da canını sıkma. Allah (seni) daha beterinden korusun” anlamındaki beytinde “ter düşmek” deyimini

⁴² Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, *a.g.e.*, s. 57.

⁴³ Sebahat Deniz, *Tecellî ve Divânı*, Veli Yay., İstanbul 2005, s. 182.

⁴⁴ Telh-kâm, lügatte “üzgün, kederli, hayal kırıklığına uğramış” anlamına gelmektedir (F. Steingass, *a.g.e.*, s. 321).

⁴⁵ Ali Nihad Tarlan, *Hayâlî Divanı*, Akçağ Yay., İstanbul 1992, s. 194.

⁴⁶ Ömer Zülfe, “Yakînî Divân (Tenkitli Metin)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 104.

“sıkıntıya düşme” anlamıyla düşünmüştür. Gözyaşından hareketle “ter düşmek” deyiminin “nemlenmek” anlamı da beyte renk katmaktadır.⁴⁷

Âşığın gözyaşından sevgilinin incinmesi durumu, şairler tarafından sürekli işlenen bir konudur. Buna göre sevgili bazen âhtan, bazen de sel gibi gözyaşından incinmektedir. Mezâkî'nin (ö. 1676) aşağıdaki beytinde, âşığın akan taze gözyaşından etkilenmemesi istenen gül gibi bir sevgili konu edilmektedir:

Mâ-cerâ-yı eşk-i terden tek hemân ter düşmesün
Ol gül-i handâna nakd-i girye-i şebnem fedâ⁴⁸ (*Mezâkî, G. 7/4*)

Nâilî-i Kadîm (ö. 1666), gönülden gelen âhın çıkardığı siyah duman-
dan rahatsız olmasını istemediği sevgiliye şöyle seslenir:

Ter düşüp dûd-ı siyâh-ı dilden
Olma âzürde nigâh-ı dilden⁴⁹ (*Nâilî-i Kadîm, Şrk. 36/3*)

Sevgiliye “gönlün siyah dumanından (âhtan) etkilenip de gönül bakı-
şından incinme” diyerek hitap eden şair, “âzürde olmak (incinmek)” ey-
lemi ile “ter düşmek” deyimini bir araya getirmiş, bu iki yapının anlam
ortaklığını göz önünde bulundurmıştır.

Hâletî (ö. 1631), her yeri kaplayan gözyaşlarından sevgilinin incinme-
sini, onun işve gülşenin taze goncası olması hayaliyle,

Ter düşmez idi çeşme-i çeşmümden ol perî
Olmasa işve gülşeninün gonce-i teri⁵⁰ (*Azmizâde Hâletî, G. 882/1*)

şeklinde açıklarken, Mostarlı Ziyâî (ö. 1584), gülü sevgilinin
yanacağına benzetmekte şüphe duyduğunu, zira oldukça nazik (kırılğan)
olan sevgilinin bundan incinebileceğini şöyle şiiirleştirir:

⁴⁷ “Gözyaşı”, suyu çağrıştırması sebebiyle çeşitli hayaller eşliğinde “ter”le bir araya gelir. Mesela Bâkî'nin *Görmeden dide yüzün oldı gönül âşüfte/ Gönlüme çeşm-i güher-bâr bu yüzden terdür* (Bâkî, G. 189/3) beytinde böyle bir ilişki söz konusudur (Sabahattin Küçük, *a.g.e.*, s. 216). Şair, “inciye benzer gözyaşları saçan gözünün gönlüne alınması” “terdür” şeklinde ifade etmiştir.

⁴⁸ Ahmet Mermer, *Mezâkî Hayatı-Edebî Kişiliği-Eserleri ve Dîvân'ın Tenkitli Metni*, Ankara 1991, s. 285.

⁴⁹ Halûk İpekten, *Nailî Dîvan.*, Akçay Yay., Ankara 1990, s. 336.

⁵⁰ Bayram Ali Kaya, *a.g.e.*, I, s. 322

Ziyâ'î korkarın ter düşmesün gâyet de nâzîkdür
Güli ruhsâr-ı cânâna şebîh itmekde şübhem var⁵¹ (*Ziyâî, G. 96/5*)

Yine Ziyâî, aşağıdaki beytinde “sevğilinin dudağının kime incinip öylece bozuk durduğunu” sorarken “incinmek” için “ter düşmek” deyimini kullanır:

Neye boyandı saçun kim kara mağbûn oldu
Kime ter düşdi lebün böyle diger-gûn oldu⁵² (*Ziyâî, G. 474/1*)

Bâlî Çelebi (ö. 1594'ten önce) ise, kendi şiirini övdüğü aşağıdaki beytinde “ter düşmek” deyimini “sıkıntıya sokmak” anlamıyla kullanır:

Koñ sû-i zannı ter düşüren her sühanveri
Bâlî-i bî-dilün gazel-i âb-dârıdur⁵³ (*Bâlî Çelebi, G. 26/5*)

Beytin anlamı, “Kötü düşünmeyi bırakın. Her söz ustasını sıkıntıya düşürüp âciz bırakan âşık Bâlî'nin taze gazelinden başkası değildir” şeklindedir. Buna göre şairin gazelleri söz ehlinin imrenerek baktığı bir ustalığa sahiptir.

Anlaşılabacağı üzere “infiale gelmek/münfail olmak” eylemleriyle yakın ilişkisi olan “ter düşmek” deyimini birden fazla manayı bünyesinde barındırmaktadır. Türk ve Fars edebiyatlarının ortak sözcüklerinden “ter”, hem asıl hem de mecaz anlamıyla şiirde kendisine yer bulmuş, klasik Türk edebiyatında “ter düşmek” (bazen de ter olmak) şekliyle deyimleşerek edebî sanatlarla süslü pek çok parçanın anlam dünyasına katkıda bulunmuştur. Deyim, genel olarak “harekete geçmek, bir kimseye/nesneye alınmak, gücenmek, kızmak; bir kimseden/nesneden etkilenmek, sıkılmak, incinmek, utanmak; bir kimseyi/nesneyi kıskanmak, âciz bırakmak” gibi manaları karşılmasıyla klasik şiirde hatırı sayılır bir yere sahiptir. Denilebilir ki günümüzde, anlamlandırılması noktasında modern kaynakların kısır kaldığı birçok eski sözcük ve deyim, kendisini oluşturan yapıların etimolojisi incelendiğinde farklı anlamlarıyla değerlendirilme ihtimali taşımakta, ancak bu her zaman yeterli olmamaktadır. Hasılı, araş-

⁵¹ Müberra Gürgendereli, *a.g.e.*, s. 168.

⁵² Müberra Gürgendereli, *a.g.e.*, s. 329.

⁵³ Betül Sinan, “Bâlî Çelebi ve Divanı (2b-35a)”, YL, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 164.

tırmacılara düşen “şairin karnındaki mana”ya ulaşmak için çeşitli kaynaklardan hareketle olası manaları ortaya koymak, mümkünse anlam sınırlandırmasına gitmeye çalışmaktır. Zira klasik şiir estetiği bu tür deyimleşmiş yapıları değişik anlamlarıyla kullanmaya oldukça müsaittir. Bu noktada “ter düşmek” benzeri daha birçok deyim bahsettiğimiz yaklaşımla incelenmeye muhtaçtır.

“AN IDIOM IN THE CLASSICAL TURKISH LITERATURE ‘TER DÜŞMEK’”

Abstract

The idioms are a crucial indicator to determinate the word riches of a language. Literary works include various metaphoric materials because they are artful works in the same way. The idioms also show itself as common side in the literary works of every century because they are suitable for metaphoric usages. Especially classical Turkish poetries often use the idioms in the their couplets that each one is a sample for a connotation world. Some of this idioms which were used in the relating century weren't reached today and it was forgot. Whereat the idiom “ter düşmek (to be affected, to be displeased, to be hurt, to be angry)”, which has been to interesting meanings, is among this type samples. In this article, firstly, meaning of the idiom “ter düşmek” is cleared acting from interaction of Turkish-Persian literatures, then, the samples are given from Classical Turkish Literature's various centuries. Thus, the historical process of the idiom “ter düşmek” in the Classical Turkish Literature is analyzed.

Keywords

Classical Turkish Literature, idiom, “ter düşmek”, metaphor